

І дихнув Господь Бог нового духа життя на землю і повстала людина.

І сказав Господь Бог :

— Ось це той, що я його хотів мати — вінець сотворення, мій образ і моя подоба.

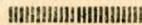
А ангели, що приглядалися божому творенню, мали між собою таку розмову :

Вся природа — система законів і мудрости. Тому Бог усе назвав добрим. А малпи це злім у тій системі. Від нижчого відбігли, до вищого не дійшли. Нескінчений твір, випадки при творенні. Всяке сотворіння це уклад геометричних фігур, а в малп усі лінії поломані. Глядіть на те мале горіля — виглядає, наче б йому було 100 років, таке поморшене, мохом обросле, гідке. Ніс наче кінським копитом розторощений, гідкий пісок, ціла стать зломана. Кінь, корова, лев, тигр — це звершені взірці краси в порівнанні з ним. Тай ніяка користь з малп нікому, а шкідники з них божевільні: коли шукають собі їди, то 10 разів стільки напсують, скільки зідять.

Чи не хотів Бог показати нам на малпах, що більшої карикатури ніхто не видумає? Глядіть на того мандріля: передом і задом він наругується на ціле сотворення, на його красу, і премудрість!

А людина це повторення цілого сотворення в одному естві: всі гарні геометричні фігури здійснені на її тілі, а її дух відзеркалює в собі божество.

Такою вийшла людина з рук божих, але що з неї буде, це від неї залежить (бо дав їй Бог духа свобідного творення): чи її ідеалом стане гідка, себелюбна малпа, карикатура життя, чи святий Творець життя.

Улас Самчук.

Волинь.¹⁾

Тут колись розшалілий варвар пльондрував здобутки пращурізі оцих самих дядьків, а самі вони топчуть постолом чужу порожню землю. Над очеретами пливуть отари сірих, буцматих хмар.

Напружений гострий зір братів сповзує між ними та очеретом на протележну сторону, за пригірком, розпочинається пан-

¹⁾ Гл. „Дзвони“ ч. 1, 2, 3, 4 і 5 1932.

ський парк, густий, розлогий з розкиданими старими будівлями та недокінченим кістяком напів зруйнованого палацу.

Поквапимось — каже Єлисей. Глянь, як через Плоське пруть людиська...

Дійсно через Плоське пруть людиська і все в напрямку парку. Путь. Вперто, дружньо... Всіх їх гострий, сухий зір і всіх одна жевріюча тверда думка!

— Пів-десятинку б. Добре було бі.. Ех, як добре!

— Поквапишся — думає в голос Матвій.

Куди і чого поквапишся? Ну і за що я візьму ту землю?

Але ноги їх все таки прудкіше пошелепали постолами і ступи їх ставали все твердіші, все рішучіші. Перегін... Змагання... Он люди Плоським пруть, а їм же ціле становище коло Чернечого млина обійти треба.

Коли дійшли до парку, там роїлося вже безліч люду. Кожухи, сіраки, свитки. Чоловіки, баби, дівчата, парубки, діди, діти. Вирувала мужичня по розлогих дорогах парку. Гомоніла щоденна, безбарвна гутірка і ревіли в горі вітри, надсаджуючи хрипи колюсального розміру Осокорів. Ялини скидали довгі шишки, а по під ними гикали індики, та бундючний павич борсався здоровенним своїм хвостиськом у кущах пахучого ялівцю. А руїни палацу мов зубатий череп, вгруз в землю. Вітер гонив у ньому нечисту силу, скавулів, стогнав. Набожні люди здалека вже хрестились, підходячи нічною добою до нього, хіба що очайдушний п'янюга Середа йдучи з Шинку зайде до нього і спокійно собі підночує, та нових сил набереться.

Але найбільше юрбилося народу на старому дворі, коло „покоїв“ двірського завідуючого.

Ну й же й люду. Безліч. Видимо невидимо. І дебелі, і щуплі, і носаті, і керпаті. Деякі пики так і просять цегли, а деякі бублика з медом.

Але не бракує таких, як і Матвій. Здоровечі це, барчисті з широкими бородами, з лисинами... Це все „порадошні“, „хазяїни“. Їм честь і повага. Вони у всьому толк знають, вони діло ведуть.

Вгледівши братів Довбенків гурти мужиків заворушились...

— О, диви! І Леберчук! Дай—бо—здоровля!..

— Дядько Матвій! Здорові були!..

— Кум!.. Помай-біг!.. Як маємось?..

Матвій та Єлисей не встигали відповідати на поздоровлення. Поважніші коло Матвія купчаться.

— Чому той люд не йде до пана? Чом отут тупцює? — питає Матвій...

— Кажуть, окомом ще не приїхав, чи що.

— Хай йому чистець, що того наперлося...

— По грядці роздеруть...

— Аби но хоч по грядці хватило...

— І як його ота чутка шириться?... Диви ще вчора ніякого слуху, а сьогодні, не сіло, ні пало... Тьху!..

— А з хати до хати чутка передається. Земля...

Ось диви, Лебедчук де, і то прочув...

Матвія дехто Лебедчуком зве, бо мешкає він на Лебедській землі.

— Та, каже Матвій. Той Лебедчук ближче до Застава ніж ви. А земля сама тягне мужика, як стерво собак... Вона сама підскаже...

— А хай би мені підказала, де грошей взяти...

Грохонув регіт...

— О, і то підскаже, коли опораеш та засієш нивку пшениці — вставив свою мудрість Єлисей і чвиркнув крізь зуби...

Один дядько, що дуже низько на якомусь камінці, зовсім невидго сидів, встав і проговорив:

— Бодай би його кольки скололи. Сидиш, сидиш, аж спина стовпом стала, а дома ж роботи до повітри. Хай би все, чи се чи те... А то чорт батька зна що...

— А чи й дочекаємось ми сьодні?..

— Халера його, вибачайте, знає...

Йшов сюди Матвій не даремно. Хоч і бідькався він, де має дістати грошей, але надія, „що якось то воно все таки буде“, не покидала його.

І не встиг він, прийшовши до двора, як слід оглянутись, коли вже його оточили десятків три самих „поважних хазяїв“. Бо ніхто з них не мав стільки досвіду в купівлі землі, як він, хіба що може Мартин. Але останній вже стільки нахапався, що як то кажуть, і через губу йому пере-того... А без Матвія ні одна купівля не обійшлася. І коли викупляли Тимошівщину, Матвій сам без брата, який ще тоді у війську „унтирцером“ служив, дві з половиною десятинки закроїв. Було сотужно, кості від праці тріщали, але липнув. Після знову Осовець. І тут дві десятинки. Тут вже разом з Єлисеєм... А покійник Хведір та Матвій перед вели скрізь; всі громадські справи „до пуття“ доводили. Те саме і з викупом Лебедщини було. Скільки то прийшлося попоїздити то до Житомира, то до Києва. Одного разу Матвій одвіз до Києва мішечок, так тисяч двадцять, самих золотих „імперіялістів“. І довів. І не спроневірив. Копійка не пропала. А це — не ризико. Що коштувало його все це... „О — розказував не раз, що я переболів за ту дорогу. Стільки нещастя могло трапитись, одначе Бог милував“.

Такому чоловікові всяк віру йме. Його й сюди й туди. Чи то на довіреного, чи заступника громади... кого? Дядька Матвія! Без просторікувань! І він іде й робить.

І тепер, юрба мужеських та бабських кожушків і свиток оточила Матвія. Громада мусить все таки довідатись, як там і що... Чи є той оконом, чи нема? Чи думають вони поважно про землю, чи так тільки качку пустили, аби дурний мужик потоптав собі трохи чобіт?.. — Треба довідатись.

І почали поговорювати, що треба когось вибрати та послати до пана. Це ж, мовляв, не грашки, щоб отут до вечора ча-

піти й піти з облизнем додому, коли ще й іншого діла спуста.

Почали натякати, кому б піти. Дядька Матвія!.. А кому б, як не йому. Цей любого пана навколо мізинця обвине. І показний, і розважний. Чи то слово сказати, чи пораду яку, так ніхто краще від Матвія не втне...

— Дядьку Матвію... Підіт но... Хай йому чистець, отак капіти тут...

Але Матвій одмовляється... Він, мовляв, так і так не знає ще, як буде... Чи буде він ще купувати, чи ні, бо звязався з Григорчуком і мусить вилічити йому пів тисячки рубликів. А сюди вже, далєбі, і духу не вистане, не потягне зі свого господарства більше. Він прийшов тільки так, подивитися, послухати, як то люди купуватимуть, а сам то гай, гай?

— Чого ж гай — гай! — вставляє слово Мартин, який стояв дещо остерінь і прийшов сюди також „тільки подивитися та послухати“.

— Ноо, — киває головою Матвій і збиває на потилицю свого засмальцованого кашкета. — Воно б то того... Хм... Розуміється. Та звідки його попнеш?.. — Він думає, що й Мартин може піти до пана і все не згірше від нього... обчухрати...

Мартин є справді дуже поважним господарем, але до нього всі вже з обережністю. Всі переконані, що Мартин має, що зветься, через губу, а тому йому не личило б вже до цієї купівлі втручатися. Лакомитися на той клопоть землі такому багатієві не подобає...

Всі дядьки так і гадали і хоча в голос цього не висловлювали, однак і до Мартина голосувати стримувалися. Мовляв, пошли його туди... Діло то він зробити зробить, але й віддубасить собі десятин пять. А на них — же тутка з десятку кожухів чигає... Він правда досить в таких справах має сприту та смикалки, але та на цей раз хай вже краще без нього... Не тому, щоб він нечесний був. Цього борони Боже. Цього за Мартином ніхто не помічав, але кожна курка на те й гребе, щоб щось вигребти. Так і людина...

Мартин не дав довго чекати та бути в непевному стані. Він видно хотів виказати свою добродушність, підходить швидко до Матвія і не без заздрости в голосі:

— Аа, нічого вам, дядьку Матвію, пишати губи. Ми думаємо, що й для вас земля потрібна, і то не пів, а ціла десятина. Ми мусимо, люди, лічитись з тим, що це наша остання купівля... Що навколо Деревня вже більше не має продатньої землі. Наші діти не матимуть уже ні то чверти, а й місця на хату купити. Хіба, як вмере, то сяжень на Могилках відміряють, це все... Ото ж як купувати, то купувати. І зробити це треба як слід, з толком і розумом. Ви, дядьку Матвію, мусите піти і порозумітись з паном... Я б пішов сам, але мені не випадає, не личить. На землю я й не чигаю. Мені ходить лише про клопоть стависька та млинок. Але цього неврат чи й добуся, бо не знати, чи то продаватиметься.

Юрба прогула на це щось невиразне... Ні то одобрювали Мартинові слова, ні то заперечували.

Одні щось бубоніли, що це, мовляв діло. Що треба знати, що там пан думає, а інші щось гули, що й розібрати тяжко. А Мартин давав Матвієві таку раду:

— Що там не кажіть, то вам треба десятину землі. Ви вже на це у громади заслужили... І я гадаю так, що як вже взаємо що і як, що можна буде напrawdę поважно думати про купівлю, то треба діло обміркувати. Треба мати на це хист. Треба не пересолити, не переперчити... Ото ж, хто це не зробить, то даремно не зробить. А кому це краще зробити, як не вам? Ви ж подумайте. І наїздились, і набідькались... Не жарт, коли ви гроші везете, а ще й які гроші, про це все село знає. А що зате дістали. Рубля від пана на горілку і то тоді вам київський босяк з кешені цілу десятку карбованців висмикнув. Хай йому біс, коли все брати й валити на свої барки і нічого за те не мати. Я сам готов за це з „миром“ говорити, коли тільки дійде до діла...

Матвій одразу розумів Мартина. Це лис. Обхожує, а при цьому і за себе, звісно, не забуває. Але що до Матвія, то він має рацію, і то велику. Мартин не дурний, але він також знає, що всяка праця є праця і вона мусить оплачуватись... „Ви гляньте он на чехів, на німців“ — говорив він завше... „Той тобі палець об палець дарма не стукне. Але як що зробить, то зробить“. І в цьому велика рація...

Матвій роздумував. Можливість набути ще одну десятину підкуплювала його надзвичайно... Це вже було б цілих сім десятин, а за пару років може ще як додав би і його бахурі були б сьак так забезпечені.

А люду, як тої води в повинь... Все прибуває і прибуває... Ціле широке подвіря, парк — скрізь повно, скрізь товчуться, гармідерать, бідькаються... Погода почала капсіти. Небо насупилось, знижчало, здається, аж на голови дядькам налягло. Ось-ось розсльозиться.

І Матвій дався вмовити у двох з дядьком Харитоном, Матвієвим сусідом по Лебедській землі, пішли вони до панських покоїв. Люди ж розбившись на гурти гомоніли і чекали...

Щоб стати поважним статочним Матвієві не спричиняло великих труднощів. Він і так ніколи не виглядав неповажним. Йшов до покоїв і думав, як і що має говорити. Він мусить все толково і розумно. Зайвого, солодкого, підлесливого, отого, як висловлювався „лисячого“ він не міг терпіти. „Коли ти людина поважна, то тобі соромно робити з себе посміховисько“ — добавляв він не раз.

Покої низенькі, стародавні. У дверях Матвій змушений схилати голову. Вони видно не для людей, а якихсь увертів роблені. Оконом видно на свій зріст їх розміряв, бо не всі ж мають бути такими Матвіями. Зате скрізь у них затишно, утульно. Скрізь відчувається ситість, вигідність. Уже передпокій один чого вартий.

Килими перські, тапчанчик м'який (чому невідомо). Кілька м'яких ослончинів та плетених крісел.

— Не знаю, чи втримав би, коли б сів — міркував Матвій, дивлячись на ті турецькі забавки. І він — на вигляд на кльомбу, де шаріли осінні квіти — настурція та айстри...

— Як кріт — подумав Матвій... А де то він є?...

* І хто його на таких стільцях може сидіти? Пан? Та ж він найменше, пудів вісім важить, жлукто таке... Пані також не менше, як не більше... Одна донька... Доньку мав дійсно нічого собі. Одну її й мав, але та панна на людину подібна. Зросту не високого, але струнка, ніжна, голос дзвінкий, одна вада, що літери „р“ як слід не вимовить. Замість „руска“, виходило „лу-ска“, а замість Ревска, — Левска... Її так і прозвали в школі Левскою...

Пана дома не було. Він був у містечку, а за нього говорив його застунпик, чи писар, чи „повітра“ зна що він таке... Цей молодий і на диво тоненький панок „хлюстоватого“ вигляду, як пізніше його означив Матвій, дуже натягнуто й роблено — по-важно заявив, що пан, мовляв, так і так... Дістав від княгині з Парижа телеграму, що цей масток продасть, але коли, невідомо. Паничик думає, що це буде хутко і що пан виїхав до міста навмисне, щоб швидше дістати дрібніші відомості. Все залежатиме від тих вісток, які привезе з собою пан. Але це безперечно сьогодні не буде, бо вже пізно. Хоча б пан і приїхав, то він би не захотів мати діла з людьми вже так зараз. Хіба що завтра. По друге, тут стільки навалило людей, що зі всіма ніхто балакати не зможе. Люди мусітимуть вибрати від себе уповноважених і передати в їх руки ведення цілої справи.

А тепер він бажає дядькам всього найкращого і не має нічого більше сказати. Ага. Хіба що це: щодо продажу Заставя, то мова йде тільки про одну його південно-східню частину зі ставом та млином. Решту землі затримує за собою пан оконом.

Звичайно все це було висказане чудесною російщиною, що нашим дядькам не робило ніяких несподіванок.

Хіба ж панок може якось розмовляти... На те він і панок, такий тоненький. Натє й обличчя його так густо всипане ластованням... Волосся його м'яке й світле, ніби у ляльки... А які у нього довгі й прозорі на руках пальці. Вони їй-бого, можуть поло-матись як шкло.

Але мову його передали народні висланці народові повні-стю. До цього ще долучив Матвій від себе, що гаразд було, коли б люди поділились на гурти і кожний такий гурт вибере від себе одного відпоручника, а ті вже з-поміж себе виберуть двох чоловіка, які б вели все діло, бо не випадає ж воно впрост чере-дою такою до пана лазити...

Звичайно піднявся в народі рейвах та гармідер. Все заво-рушилося, загуло. Воно то має рацію Матвій, але як його отак візьмеш тай поділиш народ. Хіба по кутках. Запорозький куток

окремо, Шинковецький окремо, Зарічці знов окремо, і так тих гуртів із сорок набереться.

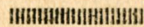
Селяни не вміють робити щось отак, не сіло-напало... Треба обміркувати, що і як, а тоді вже до діла підступай. Сім раз відмір, а раз відріж — говорить мудра народня поговорка. Мовляв добре розжоване ніколи в шлунку не завадить... Але на це часу... Безліч йде на це часу. Матвій хотів було ще щось казати, але його перебив Мартин.

Цей „виступив“ і заявив мирові:

„Обчество“! Ніколи нам довго на цім голови сушити. Ніч на носі, а до того чого доброго і сльота пічнеться. Поки воно розібемось на ті гурти, поки ся та те, то нас тут і ніч захопить і нічого не зробимо. Краще його одразу вибрати від усіх двоє, або скажемо четверо люда і хай роблять списки“...

Він особисто пропонує допоручити цю справу дяцькові Матвієві. Чоловік він в цих справах битий і знає, що і по чому. Більше того: Він переконаний, що ніхто так не обкрутить цієї справи, як Матвій. А що на це „общество“..?

(Продовження буде).

С. Л.

Як і кого виховує сучасна преса й література.

Психіка бунтарів. — Перетворення людини на раба. — Солідарний фронт проти Христа. Народ-desperado. — Як іде наступ? — Виховання Юдія з Іскаріоту. — З психольогією як зі зброєю. — „Nie trzeba się niczemu dziwić“... Сензаціоналізм і його наслідки. — Протиакція правди. — Осмішення правди. — „Культура й поступ“ (з великої букви). — Новочасні „Генії“ (з великої букви). — Продажність преси й інтелігентів. — „Нові Шляхи“ і характер.. — ВОКС і фотограми. — „Культурні звязки.“ — Легка праця, обильний харч і м'які подушки. — Конзуль і фільми. — „Die Aussenseiter der Gesellschaft. — Стріляють душу. — І шед, удався).

В статті „До психольогії соціялістичних теоретиків“ В. Зомбарт характеризує всіх провісників соціялізму як людей, що живуть проти природи, штучних. Се критики, котрі на основі свого душевного стану фалшують „таблиці вартостей“, обезцінюють важні досі цінності, а підносять досі нічого не варті, признають безвартісне за вартісне. В них не є „виноград за квасний“, тільки „солодкість нічого не варта“.

Коли такий тип почуває себе десперадом суспільности (а суспільність має в данім випадку правду за собою), коли його душевне наставлення повстає проти природного права („не виноград за квасний, тільки солодкість зла“), коли воно пошириться з одиничного на загальне і повстане проти дійсности як правди, — тоді виходить на бій проти правди „син ложи“. Тоді той син ложи гасить руками десперадів природне світло справедливости в крові ненависти і перетворює людину-Божого сина на раба, сина сатани. Людина вільна і маюча мету в житті тра-